

«26» травня 2017 р.

Директору НЕНЦ
В. В. Вербицькому

Доповідна записка
Про стан та зміст системи методичної роботи
в Хмельницькому ОЕНЦУМ
(станом на травень 2017 року)

1. Структура та стан системи еколого-натуралістичної роботи в області. Мережа профільних гуртків та творчих учнівських об'єднань

Хмельницький обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді - позашкільний навчальний заклад, що об'єднує та координує систему закладів позашкільного біологічного, еколого-натуралістичного спрямування Хмельниччини.

Заклад здійснює організаційно-методичне забезпечення діяльності Дунаєвської станції юних натуралістів, екологічного відділу Кам'янець-Подільського позашкільного навчально-виховного об'єднання, Славутського еколого-натуралістичного центру школярів і Шепетівського міського центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді та 154 базових (опорних) навчальних закладів передового педагогічного досвіду з питань екологічної освіти і виховання, дослідницько-натуралістичної і природоохоронної роботи з учнівською молоддю, в т.ч. з питань екологічної освіти і виховання – 56, дослідницько-натуралістичної роботи – 52 та природоохоронної роботи – 46 навчальних закладів.

У Хмельницькій області нараховується 709 загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів. У цих закладах створено 1181 еколого-натуралістичних гуртків з яких 221 працює за бюджетні кошти в них навчається 3273 юннати, на громадських засадах діє 960 гуртків, в них навчається за бюджетні кошти 13738 юннатів.

Кількість гуртків старшокласників - 260, в них юннатів - 3406.

З них гуртків:

- Юні екологи - 80	- Юні садівники - 18
- Юннати-краєзнавці - 39	- Юні тваринники - 2
- Юні фізіологи рослин - 4	- Юні бджолярі - 8
- Юні лісівники-дендрологи - 27	- Юні ентомологи - 1
- Юні медики - 15	- Народні пром. (ремесла) - 33
- Юні генетики-селекціонери - 4	- Народознавці - 12
- Юні агрохіміки - 1	- Інші - 14.
- Юні виноградарі - 2	

Кількість гуртків середнього шкільного віку - 620, в них юннатів - 8492

З них гуртків:

- Юні екологи - 105	- Юні лісівники - 7
- Юні друзі природи - 72	- Юні виноградарі - 2
- Юні натуралісти - 67	- Юні садівники - 20
	- Юні зоологи - 5

- Юні фото натуралісти - 11
- Юні тваринники - 3
- Юннати-краєзнавці - 51
- Юні кролівники - 1
- Юні ботаніки - 24
- Юні люб. домаш. тварин - 11
- Юні квітникарі - 103
- Юні голубівники - 2
- Юні квітникарі-аранжувальники - 17
- Юні акваріумісти - 5
- Юні аматори зеленої архітектури - 5
- Юні бджолярі - 7
- Юні овочівники - 45
- Інші - 57

Кількість гуртків молодшого шкільн. віку - 301, в них юннатів - 5113.

Щорічно ХОЕНЦУМ організовує діяльність 60 дитячих еколого-натуралістичних об'єднань, якими охоплює понад 900 юннатів у школах м. Хмельницького та сіл області за такими профілями: «Юні ботаніки», «Юні медики», «Юні садівники», «Юні рослинники», «Лікарські рослини», «Юні акваріумісти», «Юні овочівники», «Юні зоологи», «Основи агрохімії», «Юні бджолярі», «Юні квітникарі», «Юні екологи», «Знавці лікарських рослин», «Основи екологічних знань», «Основи інформаційних технологій», «Юні охоронці природи», «Юні друзі природи», «Юні картоплярі», «Юні виноградарі», «Екологічна біохімія», «Юні лісівники», «Юні орнітологи».

В даний час за кошти Хмельницького ОЕНЦУМ організовано діяльність 27 дитячих еколого-натуралістичних об'єднань під керівництвом 18 педагогів-ентузіастів юннатівської роботи на базі кращих навчальних закладів області.

В 53 позашкільних закладах міст, районів, об'єднаних територіальних громад області за бюджетні кошти організовано 163 еколого-натуралістичних гуртки, якими охоплено - 2905 дітей. В міських ЕНЦУМ та СЮН організовано 126 гуртків, якими охоплено 2287 дітей.

2. Робота облЕНЦУМ як обласного координаційного центру. Кількість загальноосвітніх навчальних закладів в області. Діяльність позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного напрямку в умовах децентралізації, врахування освітніх запитів територіальних громад.

Хмельницький обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді забезпечує координацію еколого-натуралістичної роботи в загальноосвітніх закладах області та навчально-методичної, організаційно-масової і навчально-виховної діяльності позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного профілю, спрямовує свою діяльність на залучення вихованців ОЕНЦУМ та учнівської молоді навчальних закладів Хмельниччини до участі у міжнародних, всеукраїнських і регіональних еколого-натуралістичних заходах, практичної природоохоронної діяльності та інших природничих напрямків еколого-натуралістичної роботи, удосконалення процесу екологічної освіти і виховання та формування у неповнолітніх екологічної культури, поглиблення знань з біології та екології, навичок в галузях сільського і лісового господарства.

ОЕНЦУМ організовує проведення обласних семінарів, науково-практичних конференцій для педагогічних працівників закладів освіти з

метою удосконалення педагогічної майстерності педагогів, впровадження в практику роботи закладів освіти області кращого передового педагогічного досвіду, підвищення рівня екологічного й національно-патріотичного виховання школярів, залучення обдарованої учнівської молоді до проведення експериментально-дослідницької роботи, удосконалення творчої співпраці з науковцями педагогів загальноосвітніх та позашкільних навчально-виховних закладів області.

В Кам'янець-Подільському ПНВО організовано роботу координаційного центру екологічного виховання, який спрямовує роботу загальноосвітніх навчальних закладів з питань проведення масових природоохоронних заходів, екологічних конкурсів, акцій та операцій. При координаційному Центрі протягом багатьох років працює консультативний пункт, який надає практичну та методичну допомогу з питань організації і проведення конкурсів, акцій, операцій, тижнів біології, експедицій, екскурсій, організації куточків бережливого ставлення до хліба, природничих музеїв, екологічних студій, проведення свят та виховних екологічних заходів. Протягом року педагоги дитячих садочків і шкіл міста отримали кваліфіковану консультацію та практичну допомогу по проведенню виховних заходів екологічного спрямування.

У Хмельницькій області створено 25 об'єднаних територіальних громад, з якими обласний ЕНЦУМ налагодив тісну співпрацю. Зокрема залучення дітей до участі у всеукраїнських, обласних конкурсах, акціях, фестивалях, проектах. Щорічно громади висувують своїх представників для участі в обласному зборі юннатів та учнівській дитячій науково-практичній конференції, приймають участь в обласних семінарах, конференціях, нарадах.

Особливо хочеться відмітити співпрацю з Меджибзькою селищною об'єднаною територіальною громадою, зокрема з Голосківською ЗОШ І-ІІІ ст., на базі якої працює еколого-натуралістичний гурток юних орнітологів під керівництвом В.О.Новака. Він є єдиним представником від Хмельницької області серед 60 провідних українських орнітологів, які створили Товариство охорони птахів України. До сьогодні його гуртківці-орнітологи отримують від Товариства орнітологічний журнал «Птах» і його додаток для малечі «Повзик». Поряд з організацією гурткової роботи юних орнітологів, В.О. Новак зі своїми школярами організував Подільський клуб любителів птахів «AVES» і став його незмінним керівником впродовж двадцяти років, видаючи при цьому інформаційний вісник клубу «AVES». Своім досвідом роботи В.О.Новак постійно ділиться з педагогами області під час участі у районних, обласних, всеукраїнських семінарах.

Кам'янець-Подільський МЕНЦУМ в 2016 році реорганізовано і приєднано до Кам'янець-Подільського позашкільного навчально-виховного об'єднання. В ПНВО організовано роботу координаційного центру екологічного виховання, який спрямовує роботу загальноосвітніх навчальних закладів з питань проведення масових природоохоронних заходів, екологічних конкурсів, акцій та операцій. Також у закладі працює Школа молодого педагога.

Зазнала реорганізації і Дунаєвецька районна СЮН – тепер Дунаєвецька міська СЮН. Юннати та педагоги Дунаєвецької СЮН активні учасники проведення в регіоні природоохоронної та природозаповідної роботи, масових регіональних, Всеукраїнських та міжнародних еколого-натуралістичних заходів, за досягнуті результати в яких неодноразово відзначалися різноманітним нагородами.

3. Проблемні питання діяльності райЕНЦ, міськЕНЦ, які потребують вирішення у найближчий час

1. Розширення мережі еколого-натуралістичних гуртків з метою задоволення потреб гуртківців у професійному самовизначенні.
2. Потреба в навчально-методичних посібниках з питань позашкільної освіти.
3. Налагодження співпраці з профільними вищими навчальними закладами.
4. Вирішення питання спрощення процедури затвердження та реєстрації авторських програм, що беруть участь у конкурсі рукописів.
5. Вирішення питань виділення траншів на закупівлю навчально-методичного матеріалу для приладів та обладнань з метою покращення організації навчально-виховного процесу.

4. Кадровий склад райЕНЦ, міськЕНЦ станом на травень 2017 року

Станом на 1 травня 2017 року в Хмельницькому ОЕНЦУМ працює 12 основних педагогічних працівників, серед яких 3 Відмінника освіти України, та 18 сумісників, які працюють на базі кращих загальноосвітніх закладів Хмельниччини. У Шепетівському МЦЕНТУМ працює 10 педагогічних працівників, 7 педагогічних працівників працюють у Славутському ЕНЦШ, у Дунаєвецькій СЮН - 11 основних педагогічних працівників та 26 сумісників на базі загальноосвітніх закладів Дунаєвецького району. У екологічному відділі Кам'янець-Подільського ПНВО працює 12 педагогів.

5. Організаційно-методична діяльність

Хмельницький обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді забезпечує координацію еколого-натуралістичної роботи в загальноосвітніх закладах області та навчально-методичної, організаційно-масової і навчально-виховної діяльності позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного профілю, спрямовує свою діяльність на залучення вихованців ОЕНЦУМ та учнівської молоді навчальних закладів Хмельниччини до участі у міжнародних, всеукраїнських і регіональних еколого-натуралістичних заходах, практичної природоохоронної діяльності та інших природничих напрямків еколого-натуралістичної роботи, удосконалення процесу екологічної освіти і виховання та формування у неповнолітніх екологічної культури, поглиблення знань з біології та екології, навичок в галузях сільського і лісового господарства.

Методична служба Хмельницького ОЕНЦУМ працює над вирішення проблем позашкільної освіти та виконанням наступних завдань:

- виконання завдань національного виховання відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Концепції і Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 рр.;

- запровадження компетентнісно орієнтованих форм і методів навчання;

- удосконалення інтерактивного освітнього простору, що створює додаткові можливості для навчання юним екологам, біологам, дітям, які цікавляться аграрним дослідництвом;

- підвищення рівня професійної компетентності педагогів регіону;

- розвиток ресурсного (матеріально-технічного, кадрового, науково-методичного) забезпечення навчально-виховного процесу;

- розширення партнерських зв'язків з державними, науковими установами, вищими навчальними закладами, громадськими організаціями тощо;

- виконання завдань Плану комплексних заходів з екологічної освіти і виховання та формування екологічної культури учнівської молоді навчальних закладів Хмельниччини на 2016-2020 рр.;

- здійснення інформаційно-методичного супроводу виконання закладами освіти заходів Програми охорони навколишнього природного середовища Хмельницької області на 2016-2020 роки;

- впровадження в модель виховної роботи закладу педагогічних інновацій та ідей, що базуються на формуванні патріотизму і збагаченні духовного потенціалу учнівської молоді, відродженні кращих надбань українського народу, його культурних та національних традицій;

- пошук, виявлення, вивчення, пропагування і поширення та запровадження передового й перспективного педагогічного досвіду, інноваційних науково-педагогічних ідей, технологій та методик екологічної освіти і дослідницько-натуралістичної роботи;

- збереження існуючої мережі і контингенту дитячих об'єднань закладу та активізація процесу охоплення профільною позашкільною освітою дітей шкільного віку в регіонах області з метою задоволення їхніх культурно-освітніх потреб, а також потреб у професійному самовизначенні і творчій самореалізації;

- створення належних умов для проведення педагогічними працівниками закладу навчально-виховного процесу в дитячих еколого-натуралістичних об'єднаннях на базі НДЗД, навчальних кабінетів, теплиці та створення умов для отримання вихованцями додаткових знань з біології, екології, біохімії, сільського і лісового господарства, їх професійного самовизначення та творчої самореалізації;

- збереження і розвиток мережі опорних шкіл та дитячих творчих об'єднань еколого-натуралістичного профілю, учнівських лісництв і аграрних трудових об'єднань, екологічних загонів, патрулів та агітбригад області;

- раціональне використання бюджетних і позабюджетних коштів на

потреби навчально-виховного процесу і господарської діяльності, дбайливе збереження, планомірне зміцнення та утримання в належному стані майна і навчально-матеріальної бази закладу.

- систематична, послідовна навчально-виховна та дослідницько-експериментальна робота з питань формування у дітей та учнівської молоді екологічного мислення, світогляду та загальної екологічної культури;

- популяризація форм і напрямків еколого-натуралістичної творчості серед учнівської молоді та іміджу сучасного профільного позашкільного закладу;

- інформаційно-методичне забезпечення педагогічних працівників навчальних закладів регіону з питань позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку, проведення масових заходів, досягнень природничих наук, інноваційних здобутків педагогів-новаторів і передового педагогічного досвіду;

- формування у вихованців здоров'язбережувальних компетентностей, відповідального ставлення до збереження власного здоров'я та здоров'я оточуючих, ведення здорового способу життя, вироблення навичок безпечної праці, санітарії, дотримання правил пожежної безпеки, дорожнього руху та поведінки під час навчально-виховного процесу та в побуті в умовах виникнення екстремальних надзвичайних ситуацій;

У 2017 році дирекція, методична служба і педагогічний колектив закладу працює над науково-методичною темою: «Формування ціннісних орієнтирів учнівської молоді у контексті впровадження в навчально-виховний процес сучасних інноваційних педагогічних технологій».

6. Інформаційно-методична робота

Хмельницький обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді - позашкільний навчальний заклад, що об'єднує та координує систему закладів позашкільного біологічного, еколого-натуралістичного спрямування Хмельниччини.

Педагогічні працівники закладу постійно надають консультації вчителям біології, екології, керівникам гуртків, методистам, завідувачам відділів позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного профілю, методистам районних та міських відділів освіти, об'єднаних територіальних громад з питань екологічної освіти і виховання та формування екологічної культури учнівської молоді, дослідницько-експериментальної, природоохоронної, еколого-натуралістичної роботи, організації, проведення та участі у міжнародних, всеукраїнських та обласних профільних заходах.

Пріоритетними напрямками діяльності Хмельницького ОЕНЦУМ визначено: модернізацію змісту позашкільної освіти, забезпечення якості надання освітніх послуг шляхом упровадження сучасних інноваційно-педагогічних технологій, випуску змістовної навчальної літератури; створення ефективної системи моніторингу якості та результативності навчально-виховної, організаційно-масової, інформаційно-методичної

діяльності позашкільних навчальних закладів; системне вивчення, пропагування і впровадження кращого досвіду роботи окремих педагогів-новаторів та педагогічних колективів позашкільних навчальних закладів щодо оптимізації навчально-виховної роботи з дітьми в позаурочний час; розроблення ефективних методик наукової та дослідницько-експериментальної роботи обдарованої молоді під керівництвом науковців; налагодження партнерських зв'язків з підприємствами, господарствами, державними науковими установами і освітніми закладами й громадськими організаціями в реалізації науково-освітніх програм і проєктів, збереження і розвиток мережі дитячих еколого-натуралістичних об'єднань в закладах освіти області та збереження і розвиток навчально-матеріальної бази закладу.

В Хмельницькому ОЕНЦУМ працює сайт закладу з метою популяризації діяльності творчих учнівських об'єднань еколого-натуралістичного профілю, надання методичної допомоги, вивчення, узагальнення та поширення перспективного педагогічного досвіду, в якому представлені такі рубрики: «Новини юннатів», «Екологічна освіта і виховання учнівської молоді Хмельниччини», «Організаційно-масова, навчально-методична і навчально-виховна діяльність», «Фінансово-господарська діяльність», «Педагоги-новатори», «Електронна бібліотека», фото- та відеогалерея. Також інформація про заклад розміщена на сайті Вікіпедії - вільної енциклопедії.

У 2016 році для педагогів загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів Хмельниччини було проведено 132 семінари на тему екології і охорони природи, 97 конференцій, 180 нарад, 176 «круглих столи», 11 телерадіопередач.

7. Аналітична діяльність

Аналітична робота обласного ЕНЦУМ спрямована на:

- інформаційне забезпечення професійної діяльності педагогічних працівників через оперативне ознайомлення з науково-методичною інформацією, нормативно-правовими документами, організацію своєчасного надходження необхідної інформації;
- діагностику рівня професійного розвитку керівників гуртків, вивчення запитів педагогів та їх інформаційних потреб;
- аналіз інноваційних програм, перспективних педагогічних технологій;
- формування банку методик (педагогічних, психологічних, соціологічних тощо);
- створення інформаційного банку педагогічних теорій, технологій, проблем підвищення кваліфікації, перспективного досвіду.

Протягом 2016 року методичною службою Шепетівського МЦЕНТУМ підготовлені інформаційно-аналітичні матеріали для управління освіти Шепетівської міської ради щодо проведення міських виставок, міських етапів всеукраїнських конкурсів.

В Кам'янець-Подільському міському навчально-виховному об'єднанні

створено веб-сайт, який використовується в навчальному-виховному процесі. Інформація на веб-сайті щомісячно оновлюється. В закладі створені та ефективно використовуються в навчальному процесі сучасні електронні навчальні матеріали, організовано ефективний доступ до них через Інтернет.

Інформаційним центром всієї методичної роботи є методичний кабінет, у якому зібрано методичну літературу, оформлено стенди, які висвітлюють окремі питання навчально-виховного процесу в установі, виставки, звіти, зберігаються матеріали педагогічних читань, психолого-педагогічних семінарів.

8. Навчально-методичне забезпечення навчально-виховного процесу.

Навчальна та науково-методична робота обласного ЕНЦУМ спрямована на підвищення професійної компетентності керівників гуртків та методистів закладу, збереження дитячого контингенту, досягнення високої ефективності і якості навчально-виховного процесу, розвитку організаційно-методичної діяльності та матеріально-технічного забезпечення закладу

Навчально-методичне забезпечення навчально-виховного процесу включає в себе:

- список навчальної літератури, за якими працює заклад;
- робота методичної ради закладу (план, протоколи, рішення, довідки про виконання рішень методичної ради);
- матеріали діяльності інших форм методичної роботи (творчих груп, семінарів-практикумів, проблемних семінарів, творчих звітів педагогів тощо);
- робота з молодими педагогами;
- матеріали з вивчення, узагальнення та поширення кращого педагогічного досвіду;
- тематичні папки: сучасне заняття; методичні технології; загальна дидактика; організація виховної роботи; загальна методика викладання; зразки оформлення документації закладу; матеріали методичного кабінету закладу;
- програми дослідницької та експериментальної роботи;
- робота гуртків різних профілів (накази про відкриття, списки вихованців, діагностика по гуртках тощо);
- банк даних (картотека) педагогічних знахідок, досвіду освітніх технологій;
- тематичне планування.

Основні навчально-методичні матеріали:

- дидактичні матеріали, матеріали для організації контролю знань;
- аналітичні матеріали моніторингу за кожним із профілів гуртків;
- робота з вихованцями, що мають підвищений рівень мотивації для навчання (результати МАН, всеукраїнських та міжнародних конкурсів);
- інформація з навчально-методичного забезпечення кожного профілю гуртка;
- анкети, схеми аналізів (типи і види занять з різних профілів гуртків, типи і види аналізів, картки схеми для самоаналізу);

- інструкції для лабораторних, практичних робіт (зразки);
- тексти контрольних робіт для проведення I етапу проведення МАН, різних тренувальних прикладів і завдань;
- зразки планів навчальних занять;
- методичні розробки педагогів;
- зразки кращих матеріалів, виконаних вихованцями;
- матеріали для оформлення навчальних кабінетів закладу.
- орієнтовна тематика наукових учнівських робіт;
- перелік макетів, діючих моделей, наочних посібників, необхідних для навчання;
- матеріали з організації масових заходів;
- матеріали для роботи з батьками, спонсорами;
- матеріали на допомогу керівникам гуртків.

Діагностична робота:

- моніторинг аналітичної діяльності педагогів (анкетування різного рівня, результати самоаналізу занять та аналіз навчальних занять своїх колег);
- результати діагностики педагогічного колективу;
- матеріали атестації педагогів, роботи з молодими педагогами.

Папки з матеріалами науково-практичних конференцій, педагогічних читань, семінарів.

Бібліотека методичного кабінету:

- підшивки загальнопедагогічних газет і журналів;
- підшивки методичних газет і журналів;
- спеціальна, загальнопедагогічна література;
- каталоги об'єктів перспективного досвіду педагогів.

Картотеки:

- статей періодичної преси на педагогічні теми;
- керівних і нормативних документів про освіту;
- обліку перспективного педагогічного досвіду;
- роботи над науково-методичною проблемою закладу тощо.

Облік методичної роботи педагогів.

Організація атестації педагогів.

9. Науково-методичний супровід навчально-виховного процесу.

Науково-методична робота педагогів закладу – це цілісна, заснована на досягненнях науки й передового педагогічного досвіду система взаємопов'язаних дій, що забезпечують безперервний розвиток творчої особистості педагога, формування єдиного колективу педагогів-дослідників, і, нарешті, підвищення освітнього рівня навчального закладу в умовах інтенсивної інноваційної діяльності.

Науково-методична діяльність закладу базується на принципах:

- науково-методичної самостійності;
- органічного взаємозв'язку науково-методичної діяльності педагогів і науково-дослідницької діяльності учнівської молоді;

- визначення близької і віддаленої перспективи у процесі самовдосконалення педагога-дослідника.

Методична служба в роботі з педагогічними працівниками спрямовує свої зусилля на:

- забезпечення умов для професійного та морального зростання;
- створення професійного інформаційного та освітньо-методичного середовища;
- впровадження сучасних освітніх інноваційних технологій у навчально-виховний процес;
- інформаційно-методичну підтримку нових форм, методів і засобів навчання і виховання дітей та апробація їх в практичній діяльності;
- опрацювання елементів освітніх технологій та розроблення їх авторських модифікацій, адаптованих до конкретних умов;
- удосконалення самоосвітньої роботи – вивчення, узагальнення та популяризацію передового педагогічного досвіду;
- виявлення творчих та обдарованих педагогів, допомога їм в професійному зростанні; – надання консультативної допомоги педагогам.

Інноваційна діяльність педколективу полягає в тому, що запроваджують на заняттях гуртків нові форми, методи навчання (диференційний підхід до вихованців в процесі навчання, метод вирішення проблемних ситуацій, метод імітаційних конкретних виробничих ситуацій, групові форми роботи на заняттях), практикують проведення різних типів занять, а саме: заняття-лекції, заняття-диспути, заняття-семінари, заняття-заліки, заняття-екскурсії, заняття-консультації тощо. У зв'язку з високою динамічністю освітнього середовища для кожного педагога стає очевидною необхідність постійного й системного професійного навчання, коли принцип «освіта на все життя» набуває іншого значення: «освіта впродовж усього життя». Національна доктрина розвитку освіти одним із пріоритетних напрямків державної політики щодо розвитку освіти визначає розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя. Сьогодні необхідність неперервної освіти зумовлена самим життям, інноваційною діяльністю освітніх закладів, потребами особистості постійно удосконалюватися, підвищувати свій професійний імідж і статус. Розвиток професійної майстерності відбувається здебільшого безпосередньо в практичній діяльності педагога, за рахунок експериментальної роботи, спілкування з колегами, коли йде осмислення (іноді навіть переосмислення) й засвоєння отриманих знань, коли будується власний стиль педагогічної діяльності. Метою всієї методичної роботи закладу є вдосконалення рівня педагогічної майстерності, формування професійної компетентності педагогів, розвиток особистої культури і творчого потенціалу, спрямований на підвищення якості освіти й активне використання інноваційних технологій.

Реалізація поставленої мети відбувається через вирішення наступних задач: системна організація й методичне забезпечення неперервного підвищення кваліфікації й професійно-особистісної культури педагогів, сприяння творчому росту, самореалізації, самоосвіті; вивчення, аналіз та

оцінка ефективності освітньої й виховної діяльності; виявлення, узагальнення й розповсюдження передового педагогічного досвіду; удосконалення системи інформаційно-аналітичного забезпечення методичної підтримки впровадження інноваційних освітніх технологій. Форми методичної роботи з педагогами різноманітні: фронтальні, групові, індивідуальні.

Серед фронтальних форм роботи щодо підвищення кваліфікації найбільш актуальними є науково-практичні конференції, семінари-практикуми, під час роботи яких обговорюються актуальні проблеми з теорії й практики педагогіки, демонструються матеріали з творчими презентаціями педагогів. Основною груповою формою методичної роботи є методичні ради, які роблять значний внесок у рішення задач щодо удосконалення професійної майстерності педагогічного колективу. Ефективною формою роботи з кадрами є Школа педагогічної майстерності, до плану роботи якої входять спільні засідання методичних об'єднань, організація наставництва досвідчених педагогів над молодими педагогами, презентація творчих портретів педагогів. Ми помітили, що наставництво не тільки допомагає у професійному становленні молодого педагога, а й стимулює досвідченого педагога по-новому подивитися на свою діяльність й оцінку її результатів.

Одним із найбільш ефективних засобів підвищення професійної компетентності педагога є самоосвітня діяльність. Саме самоосвіта – це основне джерело отримання нової інформації, теоретичних знань, обґрунтування власних ідей. В основі самоосвіти лежить поєднання культури самоосвітньої діяльності й потреби в особистісному й професійному зростанні, бо саме особистісне прагнення до самовдосконалення виступає рушійною силою, що дозволяє досягнути професійних висот. Крім цього, прагнення до самоосвіти є структурним компонентом інноваційної діяльності. У зв'язку з цим зміст, методи й форми навчання педагогів на всіх стадіях його неперервної освіти спрямовані на зростання ступеня самостійності, активізації самоосвіти.

Основна форма самоосвіти – це вивчення сучасної науково-методичної та психолого-педагогічної літератури. Великі можливості для самоосвіти з'явилися з розвитком мережі Інтернет та інших видів електронних інформаційних ресурсів. Велике значення для самоосвіти має спілкування з колегами. Саме через спілкування відбувається засвоєння знань, більш глибоке їх розуміння, встановлення зв'язку з іншими явищами й поняттями, розкривається досвід упровадження сучасних технологій. Кожен педагогічний працівник має власне портфоліо, в якому зберігаються кращі методичні розробки та методичні матеріали. Всі вони знаходяться в методичному кабінеті і доступні для ознайомлення будь – якому викладачеві чи майстру в/н. Таким чином, досвід роботи не залишається надбанням лише однієї людини, а допомагає молодим колегам підвищувати фаховий рівень. Важливим етапом роботи у поширенні педагогічного досвіду є взаємовідвідування навчальних занять. На початку навчального року створюється графік взаємовідвідування.

Методична служба закладу є складовою системи неперервної освіти педагогів, системи професійного самовдосконалення педагога, яке можна уявити як рух від самоосмислення до самоствердження, самореалізації особистості. На якому б етапі професійного шляху не знаходився педагог, він ніколи не вважатиме свою освіту завершеною. Тільки в постійному творчому пошуку, єднанні технології навчання дорослих із технологією самостійної роботи відбувається вдосконалення професійних навичок й умінь, розвиток творчого потенціалу, самоствердження людини. За словами Бена Світленда «Успіх – це шлях, а не мета».

10. Інноваційна освітня діяльність ОЕНЦУМ

Понад два десятиліття поспіль на базі закладу діє експериментальний майданчик Національної академії педагогічних наук України під керівництвом доктора педагогічних наук, професора, вченого секретаря відділення загальної педагогіки та філософії освіти Національної академії педагогічних наук України Григорія Петровича Пустовіта.

Така новаторська співпраця педагогів і науковців, забезпечила успішну реалізацію творчою групою експериментального майданчика 4-х науково-освітніх проектів:

- «Позашкільна освіта – науково-методичне забезпечення екологічної освіти та морально-духовного виховання дітей, учнівської і студентської молоді»;

- «Формування творчої і соціально активної особистості засобами телекомунікаційних проектів у позашкільному навчальному закладі»;

- «Сучасні здоров'язбережні технології навчання і виховання школярів як шлях до якісної освіти»;

- «Формування національно-патріотичних почуттів дітей, учнівської і студентської молоді юннатівськими формами роботи в контексті українського патріотизму та євроінтеграції України».

Плідно співпрацюючи зі столичними науковцями, педагоги-натуралісти Хмельницького ОЕНЦУМ забезпечили успішну реалізацію науково-освітнього проекту «Позашкільна освіта - науково-методичне забезпечення екологічної освіти та морально-духовного виховання дітей, учнівської і студентської молоді».

Під керівництвом Г.П. Пустовіта організовано творчу участь педагогів та школярів Хмельниччини в підготовці матеріалів для навчальних посібників природознавчого змісту, в результаті чого закладом підготовлено і надруковано 30 змістовних навчальних посібників (12 - з грифом Національної АПН України, Національного ЕНЦУМ Міністерства освіти і науки України) навчально-методичного і природничо-краєзнавчого змісту, нарисів, інформаційних буклетів, збірників матеріалів Всеукраїнських науково-практичних інтернет-семінарів, збірник матеріалів педагогічних читань, бібліографічний альбом, загальним тиражем понад 30 тисяч примірників, які безкоштовно передані в заклади освіти усіх регіонів Хмельницької області і високо оцінені їх педагогами та учнями.

Зокрема, «Риби, земноводні, плазуни і звірі Хмельниччини», «Птахи Хмельниччини», «Річки Хмельниччини» та «Гриби Хмельниччини» за редакцією керівника гуртків юних зоологів обласного ЕНЦУМ В.Д. Говоруна, «Заповідні перлини Хмельниччини», «Екологічна освіта на Хмельниччині» та «Червона книга України: рослини Хмельниччини» за редакцією місцевих науковців Л.Г. Любінської та Л.П. Казимірової, довідник «Натуралісти України» і книгу-нарис з історії юннатівського руху в області «Юннати Хмельниччини», краєзнавчі книги «Історія міст і сіл Хмельниччини (за працями Юхима Сіцінського і Миколи Теодоровича)» та «Двірецько-Пересопницьке Євангеліє: Історія. Творці. Таємниці».

В 2013 році закладом надруковано: Біографічний альбом «Бацура Федір Степанович - педагог-новатор, ентузіаст юннатівського руху в Україні та Радянському Союзі в 50-70-х роках ХХ ст.», а в 2015 році - Збірник матеріалів педагогічних читань ІХ Всеукраїнського зльоту учнівських лісництв «Реалізація завдань сучасного трудового виховання неповнолітніх в контексті педагогічної системи В.О.Сухомлинського» (збірник статей), інформаційний буклет «Хмельницький обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді» та навчальний посібник «Природа Малополіського Погориння. Рослинний світ».

В 2016 році Хмельницьким ОЕНЦУМ забезпечено підготовку до друку і випуск науково-популярних видань природничо-краєзнавчого змісту «Живі смарагди Шепетівщини», «Хмельниччина», «Ліси Хмельниччини», благодійного видання для захисників України «Фронтвий Кобзар», навчально-методичного посібника для педагогів області та України «Організація і зміст діяльності учнівських лісництв на базі навчальних закладів та лісогосподарських підприємств». Завершується підготовка до друку в 2017 році навчальної книги природничо-краєзнавчого змісту «Флора Хмельниччини», до створення якої, поряд з науковцями, хмельницькі натуралісти долучили кращих педагогів-природничиків та юних природолюбів загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів області.

За підсумками реалізованих майданчиком науково-освітніх проектів на базі закладу відбулися дві Міжнародних та дві Всеукраїнських науково-практичних конференції, проведено чотири виставки-презентації Хмельницького ОЕНЦУМ в Національній АПН України та чотири виставки-презентації в Національному ЕНЦУМ. Педагоги закладу неодноразово здійснювали підготовку і проведення з Національним ЕНЦУМ та Національною АПН України спільних вебінарів, інтернет-семінарів.

В рамках діяльності творчої групи експериментального майданчика Національної АПН України на базі Хмельницького ОЕНЦУМ, до якої за участі Національного ЕНЦУМ долучились педагоги-ентузіасти інших обласних профільних ПЗ, в 2014 році розпочався новий етап роботи - створена лабораторія підручникотворення. Творча науково-педагогічна група працює над вирішенням актуальних організаційних, науково-методичних та педагогічних питань щодо створення змістовних навчальних посібників та підручників для позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного

профілю України.

Кілька років поспіль на щорічних національних та міжнародних виставках «Сучасна освіта в Україні», «Сучасні навчальні заклади», «Інноватика в сучасній освіті», під час громадської акції «Флагмани освіти і науки України» заклад отримував за новаторську працю педагогічного і юннатівського колективу ряд почесних відзнак, грамот, дипломів, сертифікатів, свідоцтв, 3 срібних та 2 золоті медалі міжнародних освітянських виставок, удостоєний почесних відзнак «Заклад-новатор», «Флагман освіти і науки України», «Переможець відкритого рейтингу «Золота когорта позашкільників», «Ніка», «Педагогічний Оскар», «Флагман позашкільної освіти України», «Лідер сучасної позашкільної освіти» та почесного звання «Лідер сучасної освіти».

11. Матеріально-технічна база обласної, міських та районних ЕНЦ (СЮН)

В Хмельницькому ОЕНЦУМ зусиллями його колективу створена і постійно підтримується в доброму стані навчально-матеріальна база.

У розпорядженні педпрацівників ХОЕНЦУМ сучасні комп'ютери, у тому числі ноутбуки «ASUS», «HP», «ACER», «LENOVO», мультимедійний проектор «Leater LX 402» з екраном, телевізори, у тому числі широкоформатні плазмові телевізори з функціями моніторів і цифровими портами «SAMSUNG» та «LG – 42 PCIRV – ZJ/TJ- VGA 42», відеокамера «SONY» та інша відео та аудіотехніка.

Діє в ХОЕНЦУМ власна бездротова локальна мережа Інтернет «Unnat radio», яка забезпечує кожному юннату в будь-якому кабінеті закладу вільний доступ до світової мережі. Локальна радіомережа (WI-FI) Інтернет розрахована на 50 персональних комп'ютерів, підключена до загальної освітньої мережі.

Серйозна увага приділена збереженню та розвитку матеріально-технічної бази, створення належних умов для навчання і виховання гуртківців закладу та роботи педагогічних працівників. В закладі є власна газова теплогенераторна з 2 сталевими котлами «Рівнетерм-80», КПД яких складає 91 %, що цілком забезпечує теплом всі навчальні і господарські корпуси.

Для догляду за учнівською навчально-дослідною земельною ділянкою та забезпечення транспортних потреб використовується трактор колісний МТЗ-80 Л з комплектом причіпної і навісної техніки (причіп 2ПТС-4, 1 плуг 2-х корпусний, 1 плуг 3-х корпусний, культиватор), автомобіль-самоскид ГАЗ - САЗ - 3507 та вантажно-пасажирський автомобіль ВАЗ - 21043, які постійно утримуються в справному стані і регулярно експлуатуються для власних потреб ХОЕНЦУМ та потреб інших навчальних закладів.

Заклад має власну учнівську навчально-дослідну земельну ділянку площею 2,06 га з індивідуальною огорожею, де є окремі ділянки лікарських рослин та колекцій, закритого ґрунту, селекційний і виробничий відділи, запроваджено польову і овочеву сівозміни. Тут є ягідник, виноградник, плодовий сад, «зелений клас» з альтанкою, овочеві погребі, криниця.

Із загальної площі землі закладу під будинками, приміщеннями і спорудами знаходиться 0,11123 га, під газонами, доріжками, площадками та господарським двором - 0,3234 га, під учнівськими навчально-дослідними ділянками - 1,51224 га, в т.ч. орна земля - 0,53 га. Сад - 0,718274 га, під ягідником - 0,045 га, квітниками є 0,0576 га.

Для роботи юннатів у закритому ґрунті є стаціонарна скляна навчальна теплиця площею 102,66 м² та 2 парники площею 12 м².

Для юннатів закладу та учнів загальноосвітніх шкіл міста проводяться екскурсії навчальною екологічною стежкою по території закладу, протяжність 0,5 км.

Для потреб гурткової роботи в закладі обладнані кабінети біології, валеології, охорони природи, квітництва, акваріумістики, садівництва, молодшого шкільного віку, профорієнтації, конференц-зал, постійно-діюча виставка здобутків юннатів ОЕНЦУМ та Хмельниччини. Крім того, тут обладнано музей хліба, музей кімнатних рослин, кабінет методичної роботи.

Загальна площа території Шепетівського ЦЕНТУМ складає – 9194 м², площа основної будівлі – 983,1 м², площа приміщення для утримання тварин – 54,3 м², кінологічний майданчик – 500 м², є 8 профільних кабінетів - акваріумістики, орнітології, квітникарства, природи і фантазії, народної творчості, екології, плетіння з верби, кінології, зоології.

Обладнано методичний кабінет, кабінет практичного психолога.

В закладі є виставкові зали:

- з акваріумістики – 63,9 м² (тут розміщено 26 акваріумів, загальною ємкістю 3000 літрів води та три тераріуми. В акваріумах зібрано колекцію, яка нараховує 42 види декоративних риб та понад 17 видів вищих водних рослин з різних куточків землі);

- з орнітології – 63,7 м² (у вольєрах утримуються хвилясті папуги, корели);

- актовий зал – 74 м²

- куточок живої природи – 43,9 м² (нараховує 8 видів гризунів, різноманітні породи морських свинок, сірійських та джунгарських хом'яків, піщанок, породи декоративних кролів, ігуану, болотні черепахи).

Паспортизовані музеї: музей народних промислів України – 9 м² та музей кімнатних рослин – 63,9 м²

В господарському приміщенні розміщується крільчатник.

Бібліотечний фонд нараховує близько 400 примірників.

На базі закладу створено та зареєстровано дендрологічний парк «Шепетівський», видовий склад якого нараховує більше 100 видів декоративних дерев і кущів.

Для забезпечення потреб гурткової роботи в Шепетівському МЦЕНТУМ є комп'ютер - 3 шт., принтер - 2 шт., фоторушниця - 1 шт., телевізор - 1 шт., відеомагнітофон - 1 шт., мікроскопи - 3 шт.

Кам'янець-Подільське позашкільне навчально-виховне об'єднання знаходиться в пристосованому приміщенні. До матеріально-технічної бази закладу належать приміщення, споруди, обладнання, засоби зв'язку, земельна

ділянка, рухоме і нерухоме майно. Заклад має 1 навчальний корпус, майстерню, складські кімнати, гараж, конюшню, сіноховище, підвал, теплицю, котельню.

Належний температурний режим в навчальних кабінетах, інших приміщеннях закладу забезпечується індивідуальною системою опалення. Водопостачання - водоводом.

Загальний об'єм всіх приміщень - 523,5 м². Загальна площа всіх приміщень для занять гуртків, навчальних груп - 391,7 м². Заклад має навчально-дослідну земельну ділянку і садок.

На сьогодні в позашкільному навчальному закладі для здійснення навчально-виховного процесу в наявності є 6 власних навчальних груп приміщень для занять (навчальні кабінети, живий куточок, лабораторія орнітології, теплиця, Музей хліба, Зелена світлиця) і 13 приміщень на базі ЗОШ міста, орендованих на умовах співпраці.

Для забезпечення потреб навчально-виховного процесу в закладі є 3 комп'ютери, 2 принтери, 1 сканер, 1 магнітофон, 1 музичний центр, 1 телевізор, 1 відеоманітофон, 1 фотоапарат, 2 карети, 1 сани, 2 збруї, 12 вологих препаратів, 7 колекції (насіння, міндобрива та ін.), 10 приладів загального призначення, 28 обладнань для куточка живої природи, 95 знарядь праці для земельних робіт, 18 ком. костюмів художньої самодіяльності, 25 костюмів казкових героїв.

Заступник директора
з науково-методичної роботи

В. І. Тараненко